

Duses flygel på Trehörna säteri.

Sten Edström, Ödeshög, har skrivit den här artikeln om släkterna Pettersson och Duse i Trehörna. Kyrkoherden Peter Erik Pettersson omtalas också i en i år utkommen bok om prästen Hans Olof Sundelius, författad av Erik Lönnerholm, Linköping.

År 1796 blev kvartermästaren Erik Leonard Duse och maken Lovisa Stråle af Sjöared ägare till Trehörna säteri. Kyrkoherde i socknen var då "candidaten" Peter Erik Pettersson. Detta utgör så att säga den geografiska förutsättningen för ett trefaldigt ingifte av Petterssöner i den välborna familjen Duse. Denna intressanta – och tämligen tidstypiska – familjehistoria men även socken- och stiftshistoria är värd att bringa i erinran.

Kvartermästaren Duse var före inflyttningen till Trehörna Ydrebo och hade växt upp hos sin farmor på Falla gård i Torpa. Farmodern var för övrigt den fröken Elisabet Rääf i Småland, som förklädd lyckades bli soldat i Karl XII:s armé och därvid deltog i fälttåget mot Norge. Hon avled 93-årig 1790 och hade då hunnit berätta om sina märkliga upplevelser som karolin inte bara för kvartermästaren utan även för dennes fyra söner. Den näst äldste av dessa hade året före familjens flyttning till Trehörna drunknat i sjön Sommen vid 18 års ålder.

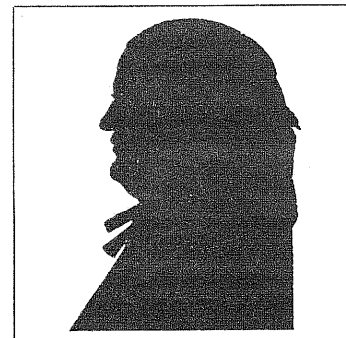
Den äldste sonen i kvartermästarefamiljen var Johan Adam – filosofie magister och prästvigd. Han lär själv ha önskat följa familjens militära traditioner men hindrats härifrån av modern. De båda övriga sönerna blev, som sig borde officerare; båda var ryttmästare vid Östgöta kavalleri. Magister Johan Adam blev i sinom tid pastorsadjunkt hos kyrkoherden Pettersson i Trehörna och gifte sig 1804 med sin sju år äldre kusin Maria Gustava Duse. Äktenskapet blev kort.

År 1806 gick Gustav IV Adolf i krig mot Napoleon och Johan Adam Duse medföljde Första livgrenadjärregementet som bataljpredikant, lämnade fru Gustava och den fem veckor gamla dottern Cathrine Louise hos föräldrarna på Trehörna säteri. Redan efter ett par månader stupade den unge prästen, och änkan fick enligt släktkrönikan försörja sig och den lilla dottern så gott det gick med väpnad m.m. hos svärföräldrarna, som själva hade det knappt.

Några år senare bosatte sig den tredje sonen, ryttmästaren Samuel Erik Duse, på Hallongen i Trehörna – ägd som utgård till Trehörna säteri av fadern, kvartersmästaren. Tillsammans med maken, välborna Catharina Schmiterlöv hade han två barn, sonen Carl född i Trehörna 1815 och dottern Helena född 1813. Med denna är de tre blivande prostinnorna redan presenterade: änkefru Gustava samt fröknarna Cathrine-Louise och Helena Duse.

Vi återvänder till prästgården. Församlingens kyrkoherde var sedan 1784 och "på patroni ecclesiae Vålb. Capitain Carl Johan Gyllenrams kallelse" filosofie kandidaten Peter Erik Pettersson. Redan två år dessförinnan kom han som pastorsadjunkt till sin morbror, dåvarande kyrkoherden i Trehörna, filosofie magistern och prosten Erik Isberg. Peter Erik Petterssons tjänstgöring i Trehörna kom att omfatta 35 år.

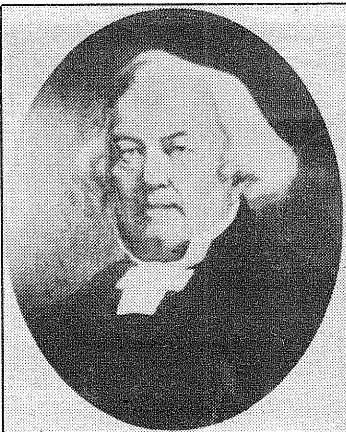
Han var gift tre gånger. Det första äktenskapet "välsignades med 10 barn, 7 söner och 3 döttrar... Klara och mulna dagar, sorg och glädje omväxlande under vår förnöjda sammanlevnad..." Tre söner dog i späda ålder och begravdes på Trehörna kyrkogård. "...En god och gudfruktig maka... styrkte både mig och sig under beprövelsens tider. Gömde i en stilla avlägsen vrå på landet levde vi lyckliga, omgivne av gott folk... År 1806 den 4 oktober ryckte Herren Gud genom döden detta trogna stöd vid min sida – den hulda och ömma

Silhuettbild av prosten Peter Erik Pettersson, kyrkoherde i Trehörna 1784-1817.

Prostinnan Cathrine-Louise Pettersson, f Duse, 1805-1901.

Fil mag och prosten Samuel Erik Petersson, 1790-1865, gift m Cathrine-Louise Duse.

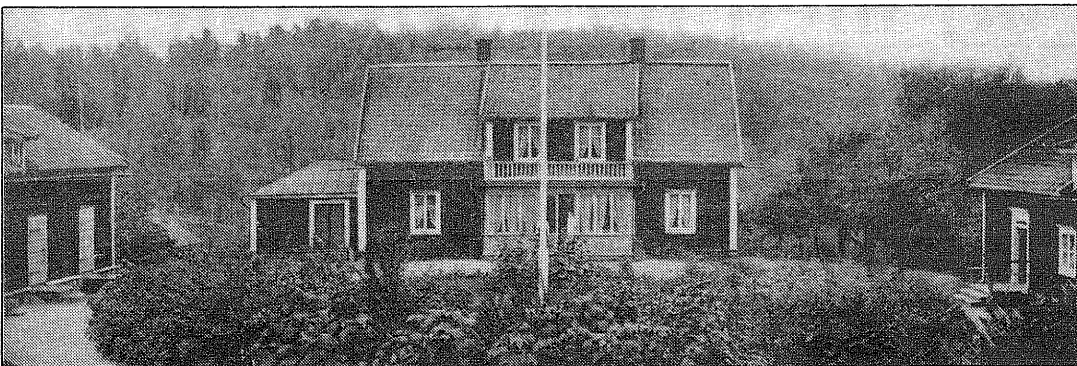

Prostinnan Carolina Helena Vilhelmina Lovisa Petersson, f Duse, 1813-1874.

Fil mag och prosten Carl Jakob Petersson, 1794-1875, gift m Helena Duse.

Prostarna Pettersson från Trehörna och deras prostinnor

Trehörna prästgård

moder ur mine armar..." Så berättar den prövade mannen själv.

Ett andra äktenskap med änkan "sekretererskan" Hedda Planck upplöstes också genom en för tidig död. År 1813 var kyrkoherden åter änklings. I detta sammanhang skedde det första ingiftet i familjen Duse.

Hos kvartermästaren på Trehörna säteri bodde ju den unga bataljpredikantsänkan Gustava Duse med sin lilla dotter. Gustava Duse med sin lilla dotter. Hon kunde väl inte ha något emot att byta ut nådebrödet mot värdinneskapet i prästgården – även om hon blev styvmor för sju barn Pettersson och ett barn Planck. Bröllopet firades hösten 1814, och alltför början synes ett synnerligen gott förhållande ha rått mellan Duse och Pettersöner i prästgården. Redan efter tre år flyttade kyrkoherdefamiljen till Varv. En kyrkoherde Hjorton kom istället till Trehörna, men 1827 var pastoratet åter ledigt. Då kallade kvartermästare Duse den i prästgården födde kyrkoherdesonen filosofie magistern Carl Jakob Pettersson att bli pastor loci. År 1828 tillträdde han pastoratet.

Tycke uppstod

Den gamle kvartermästaren

Duse hade då fått flera sorger. År 1825 miste han först maken fru Lovisa Stråle af Sjöared och några månader efteråt sonen på Hallongen, ryttmästare Samuel Duse. Han led av lungkot och var vid sin bortgång endast 45 år gammal. Hans änka och de två barnen lämnades i mycket knappa omständigheter.

Tycke hade uppstått mellan den nye kyrkoherden Carl Jakob och den unga Helena Duse, ryttmästardottern från Hallongen, och den dag hon fyllde sexton år, vigdes hon med församlingens 33-åriga kyrkoherde. Den unga kyrkoherdefru födde sju barn – av vilka tre dog vid späda ålder – i Trehörna prästgård. År 1848 befordrades maken till kyrkoherde i grannpastoratet Linderås, till vilken prästgård även kyrkoherdefruens mot Lovisa Schmiterlöv medföljde.

Kyrkoherden C.J. Pettersson avled 1874. Hans beundran för välborna fru Helena avtog inte med åren. Gamla Linderåsbor berättar, att den gamle kyrkoherden kallade sin fru för "Guss unnerlia vark", vilket väl betyder Guds förunderliga verk.

Med det tredje ingiftet Pettersson-Duse förhåller sig sålunda:

Den äldste av kyrkoherde

Peter Erik Petterssons söner i Trehörna, Samuel Erik, hade redan som femtonårig gymnast vikarierat för fadern i Trehörna och inte bara skött gudstjänsterna utan även hållit hushåll för Trehörnaborna. Han var alltså bestämd för den prästerliga banan. Efter avlagd magistergrad ägnade han sig emellertid åt informatorstjänst i adliga familjer, blev därefter kollega vid Linköpings läroverk och så konsistorienotarie vid Linköpings domkapitel. I samband härmed gifte han sig – år 1826 – med Cathrine-Louise Duse – den stupade bataljpredikantens dotter och faderns styvdotter från Trehörna säteri.

På våren 1828 döptes den förstfödde, sonen Hjalmar Leonard. Närvarande bland en hel del notabiliteter var barnets farfar, prosten Erik Pettersson i Varv och moderns farfar, den gamle kvartersmästaren Duse från Trehörna säteri. Han dog f.ö. två månader senare.

Av gossebarnet blev så småningom kronofogden på Brunnby i Vreta kloster, E. H. Petersson, som i äktenskap med sin farbrors dotter – just från Brunnby – bl.a. fick sonen Erik Gustaf Hjalmar Petersson född 1866 – död 1936 känd i Östergötland som häradshövding

i Lysings och Göstrings domsaga 1905-1936.

Han fick mycket att göra med Trehörna säteri – farmoderns födelsegård – såsom ordförande i Behmska stiftelsen 1912-36. Gården fick under denna tid ett något förändrat utseende, då ena flygelbyggnaden från Dusetiden revs och ersattes med nuvarande corps de logi.

Manbyggnaden brann strax efter Duses tillträde och den ännu kvarstående större flygeln är kvartermästarens gamla bostad.

Några år efter det ovan omtalade barndopet i Linköping hos konsistorienotarien Pettersson blev denne utnämnd till kyrkoherde i Normlösa, där den välmeriterade filosofie magistern snart blev prosten Samuels Erik Pettersson och bataljpredikantens dottern prostinnan Cathrine-Louise.

Det är som prostinnan Pettersson hon ännu ihågkommes inte bara av en talrik släkt utan även av en äldre prästgeneration och kanske äldre Linköpingsbor. Efter makens död 1865 flyttade hon nämligen tillbaka till stiftsstaden, där hon levde ända till år 1901. Hon blev liksom centralgestalten i den vitt utgrenade prästsläkten Pettersson, och i hennes hem har kända personer bott under sin skoltid.

Bland hennes inackorderingar märkes sålunda den nyss omtalade sonsonen, sedermera häradshövding Erik Hjalmar Petersson i Mjölby, biskop Tor Andræ, Qvarnströmmar, Meurlingar m.fl. Med den sistnämnda familjen var Pettersönerna befreundade på så vis att prosten Carl Meurling i Kristdala var gift med en syster till prostinnan Cathrine-Louises man.

Andra släkter i stiftet möts också hos "änkeprostinnan", nämligen Cnattingius och Aurelius.

Prostarna Petterssons ingifte i Dusefamiljen blev inte bara händelserik familje- och sockenhistoria, den vidgade sig till ett stycke stiftshistoria. Det föll sig också naturligt, att den gamla värdade prostinnan avliden vid 97 års ålder, jordfästes i Linköpings domkyrka av biskopen Charleville.

Sten Edström